

Az „Egy övezet, egy út” geopolitikája*

Zoltai Alexandra

Horváth Levente:

A kínai geopolitikai gondolkodás

Pallas Athéné Könyvkiadó, Budapest, 2022, 208 o.

ISBN: 978-963-573-124-4

A könyv fő célként betekintést kíván adni a kínai geopolitikai gondolkodásmódba, és kínai szemszögből is megvizsgálja a kínai nemzetközi együttműködést, összehasonlítva az eddigi nyugati értelmezéssel. Emellett részletesen ismerteti az „Egy övezet, egy út” kínai kezdeményezést, amelyről eddig átfogó, magyar nyelvű könyv, doktori értekezés vagy tanulmány nem készült, miközben a sajtóban szinte naponta találkozunk a kínai kezdeményezéssel kapcsolatos hírekkel. Felmerül az a kérdés is, hogy a kínai geopolitikai gondolkodásmód milyen gyökerekkel rendelkezik. Ebből következően az ókori kínai stratégiák és bölcsék (Szun-ce, Kuan-ce, Konfuciusz, Lao-ce, Meng-ce stb.) tanításai és a kínai kultúra egyik alapja, a jin és jang kettős-ségének szemlélete miként hat Kína külpolitikájára? Az „Egy övezet, egy út” egy újfajta gyarmatosítás-e?

Horváth Levente azzal a nagyon elgondolkodtató kérdéssel indítja bevezetőjét, hogy vajon *miért a Kínát negatív színben feltűntető hírektől hangos napjainkban a világ-sajtó*. A gondolatébresztő után a szerző felvázolja, hogy a hidegháborút követően az Egyesült Államok maradt az egyetlen szuperhatalom, és ezzel kialakult az egypólusú világrend, amelynek keretében az Egyesült Államok saját elveit állította előtérbe. Az elmúlt két évtizedben azonban új, globális jelentőségű gazdasági térségek, hatalmi központok alakultak ki, közülük pedig Kína lett az egyik legnagyobb esélyes arra, hogy az Egyesült Államok egyeduralmának megtörésével egy másik szuper-nagyhatalommá váljon. A szerző ebben az új nemzetközi környezetben vizsgálja Kína fejlődésének útját, geostratégiai szemléletű újítással elemzi az „Egy övezet, egy út” kínai kezdeményezést és ehhez kapcsolódóan a kínai geopolitikai gondolkodást, mégpedig immáron nem a nyugati államok szemszögből, hanem a konfuciuszi tanításokon alapuló, 5000 éves kultúrával rendelkező keleti társadalom szemszögből.

* A jelen kiadványban megjelenő írások a szerzők nézeteit tartalmazzák, ami nem feltétlenül egyezik a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontjával.

Zoltai Alexandra a Neumann János Egyetem Eurázsia Központ kutatója.
E-mail: zoltai.alexandra@uni-neumann.hu

A bevezetőt követően a műben először bemutatásra kerülnek az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés történelmi előzményei, majd meghirdetése és pillérei. A 19. századi európai terjeszkedést megelőzően Kínának a saját elképzelése szerint központi szerepe volt a világrendben, amelynek keretében saját magát az egész világ egyetlen szuverén kormányzatának tekintette. Mindez egyfajta univerzális hierarchia leképeződése volt a Nyugaton megszokott, egymással vetélkedő szuverén államok egyensúlyrendszerével szemben. Kína külpolitikájában a selyemutak hoztak változást, a szárazföldi és a tengeri selyemút kialakulásával kezdett szorosabb kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatokat kialakítani a környező országokkal. A szárazföldi selyemúton keresztül főképp a kereskedelem zajlott, a tengeri selyemúton pedig a kereskedelem mellett diplomáciai kapcsolatok is létrejöttek. A szárazföldi selyemút hanyatlását követően Kína elzárkózott a külvilágtól. Az elzárkózástól függetlenül Kína a világgazdaságban mindvégig fontos szerepet töltött be, a világ GDP-jének a 25–30 százalékát adta egészen a 19. század közepéig, majd a külföldiek egyenlőtlen szerződéseivel és az ópium elterjesztésével indult hanyatlásnak a gazdaság. Legközelebb csak 2013-ban került ismét előtérbe a selyemút, amikor is a jelenlegi kínai elnök, Xi Jinping szeptember 7-én, a Kazahsztánba tett hivatalos látogatása során a Selyemút Gazdasági Övezet koncepcióról beszélt, egy hónappal később pedig, 2013. október 3-án Xi Jinping kínai államfő Indonéziába tett hivatalos látogatásán már a Tengeri Selyemút koncepcióját is felvázolta. Ennek eredményeként 2015. március 28-án a kínai Boao Fórum nemzetközi platformon kihirdették az *Elképzelések és lépések a Selyemút Gazdasági Övezet és a 21. századi Tengeri Selyemút közös kiépítésével kapcsolatban* című dokumentumot, ezzel pedig hivatalosan is elkezdődött az egész világra kiható „Egy övezet, egy út” kezdeményezés.

A kínai politikában ma is érezhető az 5000 éves kínai kultúra, és a jelek szerint a legnagyobb kínai állami vezetők folyamatosan tanulmányozzák a nagy kínai filozófusok és stratégák műveit. Így a könyv szerzője külön fejezetet szentel az ókori selyemútnak, amely ihletet adott a kínai vezetésnek az Új Selyemút megalkotására.

A következő hosszabb fejezetben a kínai geopolitika fejlődéséről olvashatunk mélyreható elemzést, egészen az ókori Kínától kezdve napjainkig. Sokakban ugyanis felmerül az a kérdés, hogy az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés geopolitikai törekvés-e, vagy sem. Horváth Levente szerint ennek megértéséhez azt geopolitikai szemszögből szükséges vizsgálni, viszont ekkor gyakran abba a hibába ütközünk, hogy a geopolitikai tanulmányokban általában a nagy európai és amerikai gondolkodókról, alkotásairól, műveikről és gondolataikról olvashatunk, míg a kínai geopolitikai gondolkodásról kevés információval rendelkezünk, döntően a kínai nyelv ismeretének hiánya miatt. A fejezet többek között olyan kérdésekre keresi a választ, hogy a nyugati geopolitikai gondolkodásmód kialakulásával és fejlődésével párhuzamosan hogyan alakult mindez Kínában? Az öt évezredes kultúrával rendelkező Kínában hogyan viszonyultak a politikai földrajzhoz és geopolitikai gondolkodáshoz? A fejezetben részletesen bemutatásra kerülnek Kína geopolitikai

gyökerei a különböző korok katonai stratégiái és nagy bölcsei, filozófusai által, majd a kínai geopolitika hajtásai, egészen a modern korig vizsgálva a geopolitikát mint tudományágat az országban. Ezután az író rávilágít a kínai és a nyugati geopolitika különbségeire, végül pedig segít értelmezni az „Egy övezet, egy út” kezdeményezést geopolitikai szempontból is.

Az előző fejezetekben ismertetettekre alapozva a következő részben az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés gazdasági, felépítési és pénzügyi szempontból kerül bemutatásra. A kezdeményezés közvetlen gazdasági előzményeinek áttekintése után a szerző az elnevezés nyugati szemmel való vizsgálatának problematikájára világít rá, és ezen keresztül mutatja be a projekt kiterjedtségét. Az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés elindítását követően a nyugati kutatók különböző térképekkel és azon feltüntetett egy-egy szárazföldi és tengeri útvonallal próbálták megmagyarázni, hogy a kínai kezdeményezésben rejlő lehetőségek az általuk jelölt útvonalon haladnak majd. Voltak, akik az útvonal fejtegetése mellett olyan konklúziókat is levontak – helytelenül –, hogy egyes országok kimaradnak a kínai együttműködésből, hiszen az utak nem érintik őket. A keleti és nyugati kultúra különbségei ekkor újra a felszínre kerülnek, hiszen a Nyugat a saját gondolkodásával próbálja megérteni a kínai stratégiákat, koncepciókat, kezdeményezéseket, azonban ez legtöbbször nem helytálló. A szerző rávilágít, hogy ezúttal is a kínai fél alkalmazkodott, megértve, hogy a nyugati gondolkodásban problémát okoz az „egy” szó használata, ezért a *One Belt, One Road* angol elnevezést *Belt and Road* címre rövidítették, remélve, hogy így már érthetőbb lesz a világ, de legfőképp a Nyugat számára, hogy itt egy teljes hálózatrendszerrel van szó, nem pedig egy konkrét útvonallal. Ennek alátámasztására a szerző be is mutatja az „Egy övezet, egy út” hat fő irányát, a selyemútfajtákat, valamint a Kínából kiinduló gazdasági folyosókat.

Az országok közti kereskedelem növelésének előfeltétele, hogy megfelelő infrastruktúrával rendelkezzenek, azonban az infrastrukturális hálózat kiépítéséhez hatalmas pénzekre van szüksége a fejlődő országoknak, amelyeket nem minden esetben tudnak saját maguk biztosítani. Éppen ezért a szerző fontosnak tartja kitérni az „Egy övezet, egy út” pénzügyi hátterére is. A kezdeményezést kiszolgáló pénzügyi infrastruktúra folyamatosan formálódik. Annak érdekében, hogy elősegítse az Eurázsia átívelő „Egy övezet, egy út” mentén elhelyezkedő országok fejlődését és infrastrukturális fejlesztését, Kína több befektetési alap és pénzügyi intézet létrehozását is kezdeményezte a régióba irányuló projektek finanszírozása érdekében, például az Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bankot (*Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB*) és a Selyemút Alapot.

Az „Egy övezet, egy út” a kínai külpolitika és külgazdaság meghatározó stratégiája lett, amelynek alapjai Kína multilaterális és bilaterális együttműködései. Az utolsó fejezetben a kezdeményezés kapcsán áttekintés található Kína nemzetközi kapcsolatairól az „Egy övezet, egy út”-ra vonatkozóan, melyet a szerző egy esettanulmányon

keresztül vezet végig az olvasó számára, mégpedig a Kína–KKE-együttműködés példáján keresztül. Ezután az „Egy övezet, egy út”-ra adott nemzetközi reakciók kapcsán tárgyalásra kerülnek Kína kölcsönös kapcsolatai az Egyesül Államokkal, Oroszországgal, Indiával, Japánnal, az Európai Unióval és Magyarországgal is. Végezetül bemutatásra kerülnek az „Egy övezet, egy út” elmúlt hét évének eredményei, ami által aktuális képet alkothatunk a kínai kezdeményezés állapotáról.

A fentiek tekintetében *Horváth Levente: A kínai geopolitikai gondolkodás* című műve aktuális és hiánypótló alkotás a magyar szakirodalomban, nemcsak az „Egy övezet, egy út” kapcsán, de a kínai geopolitikai gondolkodás jobb megismerése és megértése szempontjából is. A könyv mindenki számára könnyen érthető, így a kutatók, szakemberek és szakpolitikusok mellett az Ázsia, Kína iránt érdeklődőknek is hasznos olvasmány, valamint azoknak is, akik szélesítenék látásmódjukat, és a nyugati szemlélet mellett a keleti/kínai szemlélettel is tisztában kívánnak lenni.